
KANSAINVÄLISTEN SUHTEIDEN TUTKIMUS 1970-LUVULLA: SYKLIEN HALLINTAAKO?

Esko Antola

ABSTRACT

International Relations Studies in the 1980's: Towards the Management of Cycles

The 1970's witnessed the emergence of new conflict dimensions and breakings in the international system. These tendencies also increased the need for a management of international relations which was primarily seen in an aim to develop new institutions and regimes for international life. This was also seen in the study of international relations, where three tendencies seem to be of a particular interest. — Firstly there emerged a lively discussion within the realistic school about the premises and basic theoretical assumptions of that school. Such central concepts as power, national interest and military capability were critically debated and evaluated. The discussion was often motivated by the changes in the international system. — The second area of scientific discussion was the debate on interdependence. Particularly interesting was the debate on regimes. It seems that one may distinguish between four different types of regimes: 1) *universal regimes* which are global by nature and whose scope is general; 2) *issued-based global regimes* which are applied globally but which cover only one issue (e.g. technology, nonproliferation); 3) *regionally limited universal regimes* which are applied generally but only at a regional level (e.g. some sea regimes) and 4) *issue-based regional regimes* which are the most common type. — The third area which emerged in the study of international relations in the 1970's was the discussion on the application of the world system debate and long cycles on the study of international relations.

Johdanto

1970-luvulla kansainvälisten suhteiden kehitys oli monelta osin murroksenomaista. Eritoten maailmantalouden tuotannollinen integraatio muokkasi kansainvälistä järjestelmää syvällisesti ja aikaansai muutospaineita, jotka uhkasivat koko vallitsevaa kansainvälistä taloudellista järjestystä. Eritoten taloudelliseen itsemääräämisoikeuteen tähtäävät hankkeet Uuden kansainvälisen taloudellisen järjestyksen muodossa nousivat voimakkaasti esiin kansainvälisissä suhteissa.

Toisaalta taas kansainvälisiä suhteita leimasivat 1970-luvulla hankkeet kansainvälisen kanssakäymisen yleisperiaatteiden uudistamiseksi ja pyrkimykset rauhanomaisen ja säännellyn maailmanjärjestelmän luomiseksi. Nämä pyrinnöt olivat seurausta kansainvälisten suhteiden ja koko ihmiskunnan suurten pulmakysymysten kärjistymisestä.

Kansainvälisten suhteiden tutkimus joutui luonnollisesti reagoimaan sanottuihin kehityskulkuihin kansainvälisissä suhteissa. Alalla vallitsee 1980-luvun alussa jokseenkin suuri yksimielisyys siitä, että tutkijayhteisö ei ollut teoreettisilta ja metodisilta välineiltään erityisen hyvin varustettu kohtaamaan 1970-luvun kehitystä vuosikymmenen alkaessa. Tutkimuksen suuntautuminen osिताsteorioihin, opillinen fragmentoituminen, valtaparadigman eli realistisen koulukunnan huono uudistumiskyky ja politiikantutkimuksen yleiset metodiset ongelmat 1960-luvulla olivat tehneet kansainvälisten suhteiden tutkimuksen alasta poikkeuksellisen hajanaisen ja epävarman. Suomessa on 1980-luvun alussa ehditty jo ainakin kahden alan harrastajan taholta arvioida 1970-luvun kehitystä. Poliitikka-lehdessä *Harto Hakovirta* on lähestynyt asiaa teorian kasvun näkökulmasta. Hakovirran lähtökohtana on, että teorian kasvu määrää olennaisesti oppialan muuta kasvua. Hänen mukaansa muu kasvu, esimerkiksi tiedostojen kasvu tai mahdollisesti myös esimerkiksi tutkimusalueen laajeneminen, on näennäistä, ellei se perustu teorian kasvuun.¹

Hakovirran arvioinnin peruslähtökohta on, että behavioralismin mukanaan tuoma murros kansainvälisen politiikan tutkimuksessa 1950-luvulla on viimeisin suuri murros ja myös viimeisin teorian kasvuun ratkaisevasti vaikuttanut murros.² Hakovirran teesi jatkuu edelleen niin, että teorian kasvu on laantunut, hän suorastaan veikkaa, »ettei tulevaisuus paljasta yhtään 1970-luvulla suurta vääryyttä kärsinyttä kansainvälisen politiikan tutkimuksen teoriaa tai teoreetikkoa.»³

Pohtiessaan syitä teorian kasvun laantumiselle kansainvälisen politiikan tutkimuksen alueella hän päätyy neljään selitykseen.⁴ Ensimmäisessä selityksessään Hakovirta viittaa mahdollisuuteen, että teoreettisen läpimurron mahdollisuudet kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa ovat varsin vähäiset ja että olemassaoleviin perusmalleihin tutkimus voi tuoda vain vähän lisiä ja viittaa kansainvälisen järjestelmän mahdollisesti niin verkkaiseen muutokseen, että läpimurron mahdollisuuksiakaan ei enää ole. Toisena selityksenä Hakovirta viittaa siihen, että sysäykset viimeisimmälle murrokselle tulivat tieteenalan ulkopuolelta. Jos tieteenalaa aiemmin ruokkineet tieteet eivät nekään etene harppauksin, kuinka voisi kansainvälisen politiikan tutkimus sitä tehdä. Kolmantena selityksenä Hakovirta tarjoaa selitystä, jonka mukaan kansainvälinen järjestelmä 1940- ja 1950-luvuilla muuttui hyppäyksenomaisesti uudelle tasolle eikä myöhempi kehitys ole tuonut siihen olennaisia lisiä. Neljäs selitys Hakovirran kirjoituksessa viittaa kansainvälisen politiikan tutkimusta vaivaavaan suureen hämmennykseen valtiokeskeisen paradigman luonteesta, tarpeesta ja mahdollisista vaihtoehdoista, josta syystä tutkimus ei kykene uusiin läpimurtoihin. Johtopäätöksensä Hakovirta toteaa lakoonisesti:⁵

»Arvelen puolestani, että kansainvälisen politiikan kaikki olennaiset päälohkot ja osa-alueet on teorian kannalta ainakin alustavasti kartoitettu ja että aivan uusia tutkimuskohteita syntyy hyvin hitaasti.»

Tämä johtopäätös ei siis anna kansainvälisten suhteiden tutkimukselle 1980-luvulla kovin suuria mahdollisuuksia tieteelliseen eteenpäinmenoon. Sama aja-

tus näkyy myös Hakovirran perusoppikirjaksi tarkoittaman teoksen Johdatus kansainväliseen politiikkaan, alkuluvussa, jossa perusteorioiden ja lähestymistapojen esittely ei juurikaan anna sijaa 1970-luvun tutkimukselle.⁶

Helsingin Yliopiston kansainvälisen politiikan professori *Raimo Väyrynen* puolestaan on virkaanastujaisesityksessään käsitellyt teorian ja käytännön suhdetta kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa.⁷ Väyrynen katsoo kansainvälisten suhteiden tutkimusta leimaavana piirteenä olevan tutkimusperinteiden heterogeenisuuden siten, että kilpailevatkaan suuntaukset eivät ole olleet toisiaan poissulkevia. Väyrynen katsoo kansainvälisten suhteiden tutkimuksen olevan kehitysdynamiikaltaan laajenevaa kasautumista edustavan tieteenalan.⁸ Väyrynen pyrkii löytämään kansainvälisten suhteiden tutkimuksen teoreettisesta kehityksestä esityksessään erilaisia ulottuvuuksia viittaamalla mahdollisuuteen käyttää tarkastelun perustana organisoivien periaatteiden merkitystä, jolloin hän tekee eron valtiokeskeisen ja eriyttävän otteen välillä.⁹ Myös taloudellista ohjautumista Väyrynen pitää eräänä kansainvälisten suhteiden tutkimuksen järjestävänä periaatteena viitaten täten ns. analistien vaikutuksiin politologiseen kansainvälisten suhteiden tutkimukseen.¹⁰

Väyrynen korostaa esityksessään kansainvälisten suhteiden tutkimuksen moninaisuutta ja pitää alan ongelmana enemmänkin valikoivan kasautumisen kuin teoreettisten läpimurtojen puutetta. Hänen käsityksensä on kuvainnollisesti sanottuna se, että kansainvälisen politiikan tutkimuksen »eväitä ei siis vielä ole syöty.»¹¹ Väyrynen lääke kansainvälisten suhteiden tieteelliselle kehitykselle on irrottautuminen empiristisestä tutkimusperinteestä ja suuntautuminen historialliseen ja vertailevaan tutkimukseen. Väyrynen sanoo:¹²

»Tutkimalla kansainvälisiä suhteita vertailevalla historiallisella otteella — ja ulottamalla se myös tulevaisuuteen — teemme oikeutta niille ominaiselle dynamisuudelle. Staattinen lähestymistapa kansainväliseen politiikkaan on tälle lähestymistavalle vieras.»

Väyrysen resepti 1980-luvun tutkimukselle voitaneen kiteyttää sanomalla, että valikoiva kumuloituminen on alan tulevaisuuden kannalta välttämätön ja suositeltava edistymisen muoto sekä teorian että metodin kehittämisessä. Väyrysen mukaan sen tulisi tapahtua kuitenkin pikemminkin kansainvälisten järjestelmien vertailun ja niiden historiallisten kehitysvaiheiden erittelyn kuin yksittäisiin empiirisiin ilmiöihin liittyvän tutkimuksen avulla.

Jos laajennetaan 1970-luvun tutkimuskeskustelua vähäistä suomalaista keskustelua laajemmalle kansainväliseen tutkijayhteisöön, ovat painotukset erilaisia. Kansainvälisten suhteiden tutkimuksen alan kansainvälinen keskustelu liittyy paljolti tarpeeseen tarkastella kriittisesti 1960-luvulla vallinneita tutkimusperinteitä ja pyrkiä löytämään uusia keinoja nopean kansainvälisen järjestelmän muutoksen ja tutkimuksen lähentämiseksi toisiaan.

Kansainvälisessä tieteellisessä keskustelussa on 1970-luvulla ollut kolme pääsuuntaa. Luonnollisesti jako kolmeen pääsuuntaan ei tarkoita sitä, etteikö näiden ulkopuolellakin olisi käyty tärkeitä ja merkittävää tieteellistä keskustelua. Kolmen peruslinjan esiinvetämisellä tässä yhteydessä halutaan viitata vain

kaikkein keskeisimpiin kehityslinjoihin. Nämä näkyvästi 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa esillä olleet teemat ovat *realismin piirissä käytävä keskustelu* koko tämän perinteisen valtaparadigman uudelleensuuntautumisesta, *maailmanjärjestelmänalyysin* soveltaminen kansainvälisten suhteiden tutkimukseen sekä *kansainvälisten suhteiden hallinnan* tutkimus.

Voiman ja kansallisen edun uudelleenarviointi

Realismin piirissä käytävän keskustelun kärki kohdistuu voiman käsitteeseen ja kansallisen edun sisältöön ja määrittelyyn. Realismi-keskustelu ei kuitenkaan rajoitu vain tähän paradigmaan itseensä vaan siihen liittyvät myös sellaiset suuret kansainvälisten suhteiden tutkimuksen teemat kuin valtiokeskeisyys ja kansainvälisen elämän hierarkkisuus.

Perinteisesti realistisessa koulukunnassa valtaa tarkastellaan komponenttien avulla. Tällöin voidaan tehdä *Klaus Knorrin* tapaan jako taloudelliseen valtaan, sotilaalliseen valtaan tai poliittisen penetraation kykyyn ja siihen perustuvaan valtaan.¹³ Knorr määrittelee taloudellisen vallan taloudellisten palkkioiden tarjoamisena tai poisvetämisenä, jolloin sillä on joko hyökkäävä luonne tai toista valtiota joko vahvistava tai heikentävä luonne. Sotilaallisella voimalla puolestaan on myös kaksi ulottuvuutta: hyökkäävä eli koersiivinen ja puolustava ulottuvuus. Valtaa voidaan siis käyttää uhkapolitiikkaan tai osoittamaan kykyä ja halua torjua jonkin toisen valtion uhkaavaa vallankäyttöä. Poliittiseen penetraatioon perustuva valta puolestaan on Knorrin käsityksen mukaan vähiten tunnettu vallan muoto. Penetroituminen poliittisen vallan kuvaajana viittaa kuitenkin kaksivaiheiseen vaikuttamiseen esimerkiksi propagandan kautta. Tällä puolestaan voidaan joko heikentää vastustajan kykyä hallita yhteiskuntaansa tai sillä voidaan lisätä omaa kannatusta, lisätä siis tukea harjoitetulle politiikalle.

Traditionaalinen valtakäsitys voidaan esittää myös *Gunnar Sjöstedtin* tapaan puhumalla erikseen vallan resurssikomponentista ja vallan suhteellisesta komponentista. Resurssikomponenttiin kuuluvat tällöin elementteinä yleinen kansakunnan voimakkuus, erityisvoimavarat sekä luovuus eli kyky uudistua ja luoda olemassaolevista voimavaroista uusia ja tehokkaampia voimavaroja. Suhteelliseen komponenttiin puolestaan Sjöstedtin mukaan voidaan laskea kyky kontrolloida ulkoista ympäristöä, asema kansainvälisessä järjestelmässä sekä haavoittumattomuus.¹⁴

Sjöstedtin jako kahteen vallan komponenttiin, voimavaroihin ja kykyyn, on varsin yleinen valtateorioiden jakoperuste. Samoin vallan ymmärtäminen relationaalisena on usein esitetty vallan ominaisuus. Sekä relationaalisuus että jako kykyyn ja voimavaroihin antavat usein sen kuvan, että vallassa realistisessa ajattelussa on perimmältään kysymys siitä, että jollakin on jotain konkreettisesti mitattavissa olevaa kapasiteettia, joka sinällään luo mahdollisuuden käyttää valtaa. Kapasiteetista tulee valta vasta kun siihen liitetään kyky.

Tällaiseen valtakäsitykseen liittyy olennaisesti myös ympäristö, jossa kapasiteettia käytetään kyvyn avulla. Tämä ympäristö on kansainvälinen järjestelmä, jolle realistinen koulukunta antaa pääsääntöisesti määreet anarkistinen ja valtioista koostuva. Niinpä realismin oppien uudistamisesta käyty keskustelu onkin puuttunut kaikkiin näihin ilmiöihin: vallan perustaan, kykyyn ja toiminta-areenaan.

Valtateorioiden kritiikissä on nostettu keskustelun kohteeksi myös valta-ilmiöön liittyviä kiistattomia paradokseja. Valtaan liittyvät paradoksit kumpuavat erityisesti juuri realistisen koulukunnan valtakäsityksestä, joka pitää valtaa jokseenkin yksikulotteisena ilmiönä: valtiolla on valtaa tai sillä ei ole valtaa. *David A. Baldwin* esimerkiksi puhuu »toteutumattoman vallan paradoksista», jolla hän viittaa siihen, että valta ei kansainvälisissä suhteissa kanavoitukaan yksiselitteisesti eikä teorian mukaisesti käytäntöön. Niinpä pieni valtio voi vaikuttaa suurvallan toimiin eikä sotilaallinen ylivoimaisuus näytäkään kanavoituvan ylivaltesuhteiksi niinkuin sen teorian mukaan tulisi tapahtua.¹⁵

1970-luvulla on erityisesti kritisoitu sotilaalliselle voimalle perinteisessä valtakäsityksessä annettua keskeistä asemaa. Sotilaallisen voiman absoluuttisesti kasvaessa useimmissa ellei kaikissa valtioissa vähenee samalla sen suhteellinen merkitys kansainvälisissä suhteissa, koska sotilaallisen voiman käytön rajat käyvät ahtaammiksi. *Edward A. Kolodziej* tarkastellessaan Yhdysvaltain asemaa ja sen muuttumista 1970-luvulla käyttää termiä »suhteellinen sotilaallinen impotenssi». ¹⁶ Tämä käsite syntyy pyrittäessä yhdistämään toisiinsa kansainvälisen järjestelmän moninaisuutta ja sotilaallisen voiman käytön mahdollisuuksia siinä.

Kolodziejn analyysi Yhdysvaltain sopeutumisesta uudelleenmuotoutuneeseen kansainväliseen yhteisöön erityisesti turvallisuuspolitiikan osalta tarjoaa kokonaisuudessaankin hyvän esimerkin realistisen valtakonseption käyttökelpoisuuden kritiikistä. Kolodziej katsoo, että Yhdysvaltain turvallisuuspolitiikan 1980-luvulla tulee perustua seuraaville lähtökohtaolettamuksille:¹⁷ 1) liittolaisien, uhkien ja vastustajien moninaistuminen; 2) ero kasvavan absoluuttisen sotilaallisen voiman ja kasvavan sotilaallisen suhteellisen impotenssin välillä; 3) Yhdysvaltain ja koko kansainvälisen yhteisön turvallisuuskysymysten, talouskysymysten ja hallitsemisongelmien globalisoituminen; ja 4) epäyhtenäinen kansallinen mielipide siitä, miten ja missä sotilaallista voimaa tulisi käyttää.

Luonnollisesti Yhdysvaltain tapauksessa edellä luetellut neljä olettamusta ovat erityisasemassa juuri maan globaalisen roolin ja suuren sotilaallisen voiman takia. Ne lienevät kuitenkin laajemminkin sovellettavissa valtaolettamusten kritiikkiin. Niinpä ainakin globalisoituminen ja kansainvälisten järjestöjen moninaistuminen ja siihen liittyvä ongelmien monilukuistuminen ja erilaistuminen koskettavat koko kansainvälistä yhteisöä ja niinmuodoin ansaitsevat tulla myös tieteellisen arvioinnin kohteeksi.

Kolodziejn kanssa samansuuntaista kritiikkiä realistisesta koulukunnasta esittävät myös ns. keskinäisriippuvuuden teorian edustajat. Esimerkiksi *Robert O. Keohane* ja *Joseph S. Nye* esittävät teoksessaan *Power and Interdependence*

keskinäisriippuvuuden järjestelmälle luonteenomaisiksi piirteiksi seuraavat seikat:¹⁸ 1) yhteiskuntien väliset siteet muodostuvat kompleksisista vaikuttamisen kanavista, joihin sisältyvät niin viralliset valtiolliset suhteet, eliittien epäviralliset ja viralliset suhteet, kansainväliset järjestöt kuin kommunikaatioverkostotkin; 2) kansainvälisten suhteiden asiakokonaisuus (agenda) muodostuu monen tyyppisistä kysymyksistä, joita ei enää voida tarkastella selvästi hierarkisina ja josta syystä esimerkiksi sotilaallisen turvallisuuden asiat eivät välttämättä ole asialistan ja kokonaisuuksien huipulla, kaikkien muiden asioiden edellä käyviä; ja 3) sotilaalliselle voimalle on yhä vähemmän käyttöä kansainvälisissä suhteissa.

Keskinäisriippuvuuden järjestelmä on Koehanen ja Nyen analyysissä paljolti anarkistisen kansallisvaltiojärjestelmän eli realistisen maailmankuvan negaatio. He pitävät epätotena realistien ideaalimaailmaa, jossa valtiot ovat keskeisiä toimijoita, voima on keskeisin politiikan tekemisen väline ja jossa sotilaallinen turvallisuus on tärkeintä politiikkaa.¹⁹

Realismista käyty keskustelu kansainvälisten suhteiden alalla ei kuitenkaan rajoitu vain sen keskeisten järjestävien käsitteiden ja olettamusten uudelleenarviointiin ja kritiikkiin. Näkyvissä on paljon myös keskustelua realismin monien osittaisteorioiden ja alakäsitteiden relevanssista. Kansallinen etu ja valtiokäsite ovat olleet ehkä useimmin kritiikin kohteina. Esimerkkinä kansallisen edun piirissä Yhdysvalloissa käydystä keskustelusta voitaisiin pitää *J. Martin Rochesterin* tarkastelua.²⁰ Hän katsoo realistisen perusolettamuksen kansallisesta edusta olevan epäsopivan nykyiseen kansainväliseen järjestelmään kansallisvaltion eroosion takia. Tämä eroosio ilmenee hänen mukaansa siten, että kansallisvaltioiden sisällä ilmenee disintegraatiota samalla kun kansainvälisessä järjestelmässä tapahtuu kasvavaa integroitumista.²¹

Rochester katsoo, että lähestymistavan tulisi perustua »utta viiniä vanhoissa pulloissa»-ajatukseen. Sen sisältönä on, että kansallisen edun huomioonottaminen kansainvälisen järjestelmän muutoksissa voi tapahtua kansallisvaltiotekenteen säilyessä (vanhat pullo) mutta kansallisen edun sisältöön on omaksuttava uusia elementtejä, jotka ottavat lukuun sekä kansainvälisen järjestelmän integraation että disintegraation valtioiden sisällä.²² Valtioiden sisällä tapahtuva disintegraatio voisi merkitä sitä, että keskinäisriippuvuuden kasvaessa myös yhä useammat yhteiskunnalliset ryhmät ja intressipiirit tulevat osallisiksi kansainvälisiin suhteisiin.

Tämä ilmenee myös ja eritoten valtionhallinnossa. Ns. byrokraattisen ulkopoliittikan²³ laajetessa kansallisen edun käsitteen pitäminen tietyissä ja yhteisesti hyväksytyissä rajoissa tulee entistä monimutkaisemmaksi prosessiksi, joka edellyttää kokonaan uudenlaista ajattelua myös ulkopoliittikan muotoilussa ja sen muotoiluun osallistuvien instituutioiden keskinäissuhteissa. Ongelmalliseksi muodostuu byrokraattisen ulkopoliittikan alan laajetessa myös ulkoasioiden hallinnollinen järjestely ja eritoten ulkoasiainministeriön ja muiden ministeriöiden välinen suhde.

Kansainvälistä realismikeskustelua arvioitaessa on syytä kiinnittää huomiota

siihen, että se tapahtuu suurelta osin realismin sisällä. Tällä on se vaikutus, että realismin perusopit eivät ehkä radikaalisti muutu, mutta lähestymistapa säilyttää uudistuvan ilmeen. Realismikeskustelussa ei siis niinkään ole kysymys paradigman vaihtamisesta kuin sen selitysvoiman parantamisesta uudistamalla ja uudelleenarvioimalla sen perusolettamuksia. Näin ollen voidaan sanoa realismin tieteellisenä oppina muuntuneen joustavampaan suuntaan, johon kehityskulkuun vaikuttavat sekä kansainvälisen järjestelmän muutokset että muiden kansainvälisen politiikan tutkimuksen lähestymistapojen kehittyminen. Realismi ei enää ole samalla tavalla valtaparadigma kuin kaksikymmentä vuotta sitten.

Realismikeskustelussa on kuitenkin toisiakin tendenssejä. Sen ollessa myös ulkopoliittikan päätöksentekijöiden oppi, sen muuntuminen on joiltakin osin varsin hidasta. Juuri esimerkiksi kansallisen edun kohdalla ei voitane ajatella kovin suurta joustavuutta etenkin niiden soveltajien taholta, jotka ovat tottuneet argumentoimaan realismin käsitteillä. Tämä seikka näkyy eritoten suomalaisessa realismikeskustelussa, joka fundamentalismin etsiytyen näyttää kulkevan täysin päinvastaiseen suuntaan kuin esimerkiksi vastaava keskustelu Yhdysvalloissa tai yleensä realismin luonteesta käytävä tieteellinen keskustelu.²⁴

Realismin uudelleenarvioinnilla on ollut suuri vaikutus myös jo aiemmin mainitun keskinäisriippuvuuden teorian kehittymiseen. Olisi väärin tulkita keskinäisriippuvuuden teoriaa vain realismin sovellutukseksi, siinä ilmenevät myös koulukunnan ulkopuolelta tulleet virikkeet. Keskinäisriippuvuuden mallia kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa voitaisiinkin pitää eräänlaisena realismin ja funktionalismin, kahden alan tutkimuksen valtavirtauksen, yhteisvaikutuksesta syntyneenä oppina.²⁵

Realismin piirissä käyty keskustelu liittyy keskinäisriippuvuuden teoriaan eritoten silloin, kun painotetaan kansainvälisen järjestelmän kompleksisuuden kasvua ja selvien toimintavaihtoehtojen puuttumista valtioiden toiminnasta. Näkökulma kansainväliseen järjestelmään on tällöin valtiokeskeinen. Keskinäisriippuvuuden teoriat voitaisiin tämän käsityksen mukaan jakaa realistis-painotteisiin ja funktionalistis-painotteisiin tulkintoihin. Edellinen tulkinta on kiinnostunut keskinäisriippuvuudesta suhteiden moninaisuuden kannalta kun taas jälkimmäinen painottaa yhteisiä instituutioita ja kansainvälisen järjestelmän hallintaa.

Valtiokeskeisestä ja niinmuodoin realistis-painotteisesta interdependenssitarkastelusta voidaan ottaa esimerkiksi *Wolfram F. Hanriederin* argumentti siitä, että 1970-luvun kehitys on johtanut kansainvälisten suhteiden sisäpolitisoitumiseen.²⁶ Hanrieder katsoo, että kehitys keskinäisriippuvuuden osalta ei suinkaan ole johtamassa funktionalistien toivomaan uudenlaiseen kansainväliseen järjestelmään, jossa valtion asema heikkenisi, vaan tuloksena on paremminkin uusi kansallisvaltio, joka voi imeä itseensä kansainvälisen järjestelmän eikä päinvastoin.²⁷

Kansainvälisten suhteiden kokonaiskehityksen osalta Hanrieder toteaa kan-

sainvälisten suhteiden tulevan yhä enemmän sisäpoliittisiksi. Etenkin kun kyse on talouskysymyksistä ja hyvinvointikysymyksistä, prosessit alkavat kansainvälisessä yhteisössä muistuttaa kansallista politiikkaa.²⁸ Hanriederiä voi tulkita näiden lähtökohtien perusteella ehkä parhaiten siten, että hän hyväksyy keskinäisriippuvuuden olemassaolon ja myös sen merkityksen mutta katsoo seurausena olevan enemmänkin sen, että keskinäisriippuvuus ajan mittaan muuttaa luonnettaan kansallisen politiikan luonteiseksi. Tätä tulkintaa voitaneen luonnehtia valtiokeskeiseksi keskinäisriippuvuuden näkemykseksi, jossa realistisen koulukunnan perususkomukset ovat lientyneessä muodossa säilyneet.

Evidenssiä sellaiselle keskinäisriippuvuuden kehitykselle, joka merkitsisi ulkosuhteiden sisäpoliittisoitumista, voidaan löytää esimerkiksi Euroopan yhteisön kehityksestä. Sen piirissä kiistatta sisäpolitiikan ja ulkosuhteiden ero on jäsenmaiden näkökulmasta vähäinen joskaan ei kokonaan poissuljettu. Rajan hämärtyminen ei siellä kuitenkaan ole perustunut niinkään valtiokeskeisyyden vaikutusten kasvulle vaan enemmänkin yhteisöllisyyden kasvulle.²⁹

Keskinäisriippuvuudesta hallintaan

Edellä todettiin keskinäisriippuvuudesta vallitsevan kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa kaksi tulkintaa: realistisperäinen valtiokeskeinen tulkinta ja funktionalistisperäinen, joka kiinnittää huomionsa uusiin instituutioihin ja prosesseihin kansainvälisessä yhteisössä. Tämä jako on tehty vain tämän artikkelin tarkoituksia varten ja se liittyy näin ollen kansainvälisten suhteiden alan tutkimuksessa käytyyn ja tutkimussuuntauksia koskevaan keskusteluun. Jos keskinäisriippuvuutta tarkasteltaisiin kansainvälisten suhteiden ilmiönä sinänsä, myös siihen kuuluvat lähestymistavat näyttäisivät kokonaan toisenlaisilta.³⁰

Kansainvälisten suhteiden tutkimuksen perinteiden kannalta keskinäisriippuvuuden lähestymistavan juuret löytyvät varsin monista eri lähtökohdista. Luonnollisesti funktionaalisperinteellä on niissä merkittävä sija. Funktionalistinen perinne uskoo, että kansallisvaltiojärjestelmä on kykenemätön periaatteessa ratkomaan ongelmia, jotka nousevat ns. ei-valtiollisista kehityskuluista.³¹ Tämä sovellettuna 1970-luvun kansainvälisten suhteiden kehitykseen merkitsisi sitä, että kasvava keskinäisriippuvuus sekä kansainvälisen yhteisön suuret pulmakysymykset molemmat ovat kansallisvaltiopohjaisen analyysin mahdollisuuksien ulkopuolella. Ne vaativat kokonaan uutta lähestymistapaa ja myös eroa perinteiseen valtiopohjaiseen näkökulmaan.

P. Dale Dean Jr. ja *John A. Vasquez* tarkoittavat juuri tätä vaatiessaan tutkimuksessa tehtäväksi eron realistisen paradigman ja maailmanpolitiikka-paradigman välillä.³² He syyttävät realistista tarkastelutapaa yksilotteisuudesta, joka johtaa siihen, että tutkimus voi järkevästi tarkastella vain rajoitettua määrää kansainvälisen järjestelmän ongelmista. Myös järjestelmän käsite, korostaessaan järjestelmän muodostuvan kansallisvaltioista, on rajoittunut itses-

sään ja rajaa tarkastelun ulkopuolelle juuri niitä asioita, jotka ovat ominaisia 1970-luvun kansainvälisille suhteille.

Maailmanpolitiikka-lähestymistapa taas Dean Jr:n ja Vasquezin mukaan voidaan palauttaa kahteen perusolettamukseen:³³ 1) politiikka kansainvälisissä suhteissa tarkoittaa asiakokonaisuuksien (issues) esillenostamista ja niiden ratkaisemista, sekä 2) kansainvälisen järjestelmän toimijoiden motiivina on pyrkiä selvittämään, mikä tai mitkä tekijät vaikuttavat asioiden esilletuloon ja ratkaisemiseen. Näiden olettamusten perusteella he rakentavat teoriansa asiakokonaisuuksien yhdistävästä ja erottavasta luonteesta valtioiden välisissä suhteissa.

Asiakokonaisuuksiin perustuva kansainvälinen politiikka on voinut muotoutua vasta kun yksidimensionaalinen kylmän sodan vaihe kansainvälisissä suhteissa on ohitettu. Uuteen tarkastelutapaan siirryttiin näin ikäänkuin vähitellen. Asiakokonaisuuksien lukumäärän kasvaessa ovat kasvaneet myös koalitiomahdollisuudet ja näin kansainvälinen politiikka on tullut moniulotteiseksi.

Dean Jr:n ja Vasquezin lähestymistapa ei sinällään ole funktionalistinen vaan enemmänkin vuorovaikutusteorioihin perustuva. Funktionalistista näkökulmaa kansainvälisen järjestelmän muutoksen tutkimukseen edustaa puolestaan *Charles Pentland*, joka on valmis antamaan kansainvälisille organisaatioille ja instituutioille keskeisen roolin kansainvälisen järjestelmän muutoksen tutkimuksessa. Hänen mukaansa eritoten uusfunktionalistien antama painotus valtioiden välisille neuvotteluille, ylikansallisille yhteydenpitojärjestelmille ja kansainvälisille instituutioille aikaansaa sen, että kansainvälistä politiikkaa voidaan analysoida uudesta näkökulmasta myös globaalilla tasolla.³⁴ Uusfunktionalistithan tunnetaan perinteisesti siitä, että heidän mielenkiintonsa on suuntautunut alueelliseen yhteistyöhön.

Pentlandin arvion mukaan uusfunktionalistinen perspektiivi tuo kansainvälisen järjestelmän muutoksen tutkimukseen sen näkökulman, että kansainväliset instituutiot, niin järjestöt kuin pysyvät tai tilapäiset neuvotteluinstituutiot, ovat enemmän kuin vain jäsentensä summa.³⁵ Vaikka kansainväliset järjestöt onkin alunalkaen perustettu hallitusten toimesta yleensä ratkomaan tiettyjä ongelmia tai edistämään yhteistyötä, ovat ne saaneet ikäänkuin omaa luonnetta. Tämä johtuu monesta tekijästä. Jos järjestö esimerkiksi suoriutuu tehtävistään hyvin, se saa automaattisesti itselleen pysyvää tunnustusta ja näin sen arvovalta kasvaa. Näin lienee tapahtunut esimerkiksi Euroopan yhteisössä ainakin vuoteen 1974 asti. Toisaalta taas pelkkä kansainvälisen instituution olemassaolo tekee mahdolliseksi sen, että sitä käytetään hyödyksi silloin kun valtioiden viralliset kahdenväliset suhteet eivät tarjoa mahdollisuutta neuvotteluille. Tästä voitaisiin pitää esimerkkinä vetoamista YK:n turvallisuusneuvostoon konfliktitilanteissa tai yleensä ristiriitojen alistamista kansainvälisille instituutioille. Myös kansalaiset saattavat tuntea järjestöt ja niiden luomat säännöstit itseään puoltaviksi valtioitaan vastaan kuten esimerkiksi ihmisoikeuksien alueella.

Pentland siis ensinnäkin antaa kansainväliselle yhteistyölle sisältöä, joka ei

ole sen paremmin puhdasta funktionalismia kuin uusfunktionalismiakaan. Hän antaa yhteistyön kasvulle paremminkin sen merkityksen, että kansainvälinen yhteistyö järjestöjen ja instituutioiden muodossa tekee itsensä tarpeelliseksi olemalla kansainvälisen järjestelmän toimijoille hyödyllistä. Sen merkityksen kasvu ei siis perustu esimerkiksi leviämislmiöön, hyvän esimerkin vaikutukseen, kuten uusfunktionaalinen teoria asian mieluusti selittäisi.

Toisekseen Pentland antaa kansainväliselle yhteistyölle ja instituutioille itsenäistä roolia ja sisältöä, joka tekee mahdolliseksi, ainakin jossakin määrin, ohjata kansainvälisiä suhteita instituutioista käsin ylitse valtioiden. Tämä on seurausta siitä, että valtiot siirtävät kansainvälisille instituutioille sellaisia asiakokonaisuuksia, jotka ovat uusia, vaikeasti ratkottavia ja soveltuvat huonosti perinteelliseen valtiolliseen toimintaan. Uusien asioiden artikuloituminen kansainväliseen politiikkaan aikaansaa sen, että valtioilla ei ole mahdollista käsitellä niitä tehokkaasti, vaan ne siirretään kansainvälisen yhteistyön hoidettavaksi. Asiakokonaisuuksien proliferaatiosta seuraa kansainvälisen yhteistyön muotojen ja instituutioiden lukumäärän proliferaatio. Ulkoasiainministeriöiden virkamiehet kokevat ongelmien siirtämisen kansainväliselle yhteisölle kiusallisena ja tarpeetonta työtä lisäävänä toimintana, josta ei ole näkyviä tuloksia. Asia saattaa kuitenkin olla pidemmällä perspektiivillä juuri päinvastoin. Kansainvälisen järjestyksen uudet muodot ja periaatteet saattavatkin ajan mittaa kehkeytyä juuri aktiivisen valtiollisen kiinnostuksen piirin ulkopuolella ja useimmiten näin kansainvälisille instituutioille siirretyistä asiakokonaisuuksista.

Mielestäni juuri tässä perspektiivissä ns. hallintajärjestelmien eli regimien tarkastelu myös tutkimuksellisenä kysymyksenä on haastava. Hallintajärjestelmien käsite on tullut kansainvälisen politiikan käsitteistöön 1970-luvun jälkipuolella. Se liittyy keskinäisriippuvuuden ilmiöön vaikkakaan hallintajärjestelmistä käyty keskustelu tutkijapiireissä ei vielä ole oikein löytänyt paikkaansa. Sitä on pidetty linkkipolitiikan uutena muotona mutta yleisin tapa nähdä hallintajärjestelmien syntyminen on liittää ne nimenomaan keskinäisriippuvuuden hallintaan instituutioiden avulla.

Oran R. Young määrittelee hallintajärjestelmän sanomalla, että se on ensisijaisesti sosiaalinen instituutio, joka kattaa määriteltävissä olevasta toiminnasta kiinnostuneiden toimintaa. Koska ne kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa kattavat kansainvälisen järjestelmän toimijoiden välistä aktiviteettia ja toimenpiteitä, on niillä eräitä luonteenomaisia piirteitä. Muodollisesti hallintajärjestelmien osapuolina ovat valtiot, mutta niiden avulla katetaan useimmiten valtioista riippumattomien toimijoiden aktiivisuutta kuten monikansallisia yrityksiä jne. Ne syntyvät Youngin mukaan tyyppillisesti aloille, jotka ovat valtioiden juridisen kontrollivallan ulkopuolella (syvä meri, avaruus) tai jotka ovat juridisen toimivallan kannalta kiistanalaisia (mertien hyväksikäyttö, kalastusrajat) tai joilla on suoranainen vaikutus kahteen tai useampaan valtioon (maailmankauppa, valuuttakurssipolitiikka).³⁶

Ernst B. Haas puolestaan katsoo hallintajärjestelmän käsitteen olevan joh-

dettavissa kompleksisen keskinäisriippuvuuden käsitteestä. Näin ajatellen hallintajärjestelmä on normien, sääntöjen ja proseduurien kokonaisuus, jonka perustamisesta on sovittu jonkin asiaryhmän säätelemiseksi.³⁷ Normit ilmentävät sitä, miksi valtiot harjoittavat yhteistyötä, säännöt ilmaisevat mistä hallintajärjestelmässä asiallisesti on kyse ja proseduurit ilmentävät sitä, miten yhteistyötä harjoitetaan.³⁸ Haas pyrkii tuomaan määritelmänsä konkreettiselle tasolle kiinnittämällä huomiota yhtäältä sääntöihin ja toisaalta prosedureihin. Näin hän hahmottaa viisi mahdollista hallintajärjestelmän tyyppiä seuraavan asetelman avulla.³⁹

Asetelma 1. Kansainvälisten suhteiden asiakokonaisuuksien hallintajärjestelmätytologia Ernst B. Haasin mukaan.

Proseduurit	Säännöt		
	Informaation jakaminen	Tiedon lisääminen	Toiminnan edistäminen/estäminen
Yhtenäinen tarkastelukulma	+ (1)	—	—
Yhteisiä voimavaroja	+	+ (2)	—
Yhtenäinen politiikka	+	+ (3)	+ (4)
Yhteinen politiikka	+	+	+ (5)

Haasin mukaan hallintajärjestelmät proseduuriensa mukaan voivat olla neljää tyyppiä siten, että yhtenäisestä tarkastelukulmasta edetään yhteistyön harjoittamisen muodoissa aina yhteiseen politiikkaan asti, jolloin hallintajärjestelmä on toimijoita eniten sitova. Mitä hallintajärjestelmään kuuluu, voidaan määritellä kolmella tavalla. Se voi vain jakaa tietoa, lisätä sitä tai edistää tai myös estää hallintajärjestelmään kuuluvien toimijoiden toimintaa.

Hallintajärjestelmä 1 edustaa löysintä tyyppiä, jossa pyrkimyksenä on koordinoita asiakokonaisuutta jakamalla kullakin osanottajalla asiasta hallussaan olevaa tietoa ja kokemuksia. Hallintajärjestelmässä 2 on kyse tiedon lisäämisestä, joka tapahtuu siten, että osapuolilla hallintajärjestelmässä on käytössään yhteisiä voimavaroja jossakin muodossa. Kyseseen voi tulla yhteinen sihteeristö tai osapuolten edustajien kiinteä tapaaminen.

Yhtenäisen politiikan varaan rakentuvassa hallintajärjestelmässä on kyse siitä, että tavoitteet asetetaan yhdessä ja osapuolilla on hallinnan kohteena olevasta asiakokonaisuudesta yhtenäiset tavoitteet ja päämäärät. Hallintajärjestelmässä 3 tämän saavuttamiseksi harjoitetaan esimerkiksi yhtenäistä suunnittelua ja ennustamista mutta toimenpiteitä tai toiminnan suorittamisen muotoa ei määritellä kollektiivisesti. Hallintajärjestelmässä 4 puolestaan yhdessä hankittu ja luotu tieto kanavoidaan kullekin osapuolelle konkreettisiksi toimenpiteiksi, ts. tapahtuu eräänlaista tehtävien jakoa. Vihdoin hallintajärjes-

telmässä tyyppiä 5 jäsenet sitoutuvat kaikkeen edellä sanottuun, jonka lisäksi ne suostuvat kiinteään toimintaohjelmaan ja jättävät sen toteuttamisen hallintajärjestelmälle, joka näin ollen pitää sisällään myös toimeenpanevia instituutioita.

Kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa hallintajärjestelmät ovat ilmiöitä, joiden toiminnan erittely ja tuntemuskin kaipaavat vielä perustutkimusta. Niiden paikallistaminen kansainvälisten suhteiden kokonaiskenttään tuo kuitenkin esille jo koko joukon yksittäisiä tutkimuksia tai tutkimussuuntia, jotka saattavat antaa hallintajärjestelmien toimintaan tarkemmin perehtyvälle tutkijalle näkökohtia siitä, onko tällä suunnalla löydettävissä tieteellisiä läpimurtoja vai onko kysymys vain tapauksesta laajenevan kasautumisen polulla.

Lähtökohtia hallintajärjestelmien tarkemmalle tutkimukselle ja niihin liittyvien ongelmien paikantamiselle antanee seuraava nelikenttä. Siinä tarkastellaan hallintajärjestelmiä kahdella ulottuvuudella. Yhtäältä tarkastelukriteerinä on hallintajärjestelmien *kattavuus*, jossa ero tehdään yksiulotteisten ja moniulotteisten järjestelmien välillä. Yksiulotteisilla tarkoitetaan hallintajärjestelmiä, jotka kattavat vain yhden asiakokonaisuuden tai sektorin. Moniulotteiset järjestelmät puolestaan voivat kattaa myös useampia asiakokonaisuuksia. Toisaalta tarkastelukriteerinä on käytetty *alaa*, joka on jaettu karkeasti alueelliseen ja maailmanlaajuiseen sovellutusalaan. Näillä ulottuvuuksilla aikaansaadaan asetelman 2 mukainen nelikenttä:⁴⁰

Asetelma 2. Kansainvälisten suhteiden asiakokonaisuuksien hallintajärjestelmätyypit Esko Antolan mukaan.

		HALLINTAJÄRJESTELMIEN KATTAVUUS	
		Moniulotteinen	Yksiulotteinen
HALLINTAJÄRJESTELMIEN SOVELLUTUSALA	Maa­ilman­laajuinen	Yleishallintajärjestelmät (1)	Asiakokonaisuusperusteiset hallintajärjestelmät (2)
	Alueellinen	Aluekokonaisuuksiin perustuvat hallintajärjestelmät (3)	Aluepohjaisiin asiakokonaisuuksiin perustuvat hallintajärjestelmät (4)

Tyyppiä 1 olevat yleishallintajärjestelmät ovat lukumääräisesti vähäisimmät ajateltavissa olevat hallintajärjestelmät. Niiden lukumäärän merkittävä kasvu olisi mahdollista vain, mikäli kansainvälisessä yhteisössä voimistuisivat maailmanhallitukseen viittaavat tendenssit. Niiden syntymisen todennäköisyys on suurin sellaisten asiakokonaisuuksien osalta, jotka vielä ovat kansainvälisen juridisen sääntelyn tai kansallisen lainsäädännön ulottumattomissa.

Niiden tulee kuitenkin olla sellaisia kansainvälisen yhteisön kiinnostuksen herättäviä kokonaisuuksia, joilla on potentiaalisesti ristiriitoja generoiva vaikutus tai jotka ovat koko kansainvälisen yhteisön olemassaolon ja hyvinvoinnin kannalta hallinnoimisen arvoisia.

Yleishallintajärjestelmistä voidaan tällä hetkellä esittää kolme esimerkkiä. Sellaisena voitaneen pitää ensinnäkin *ulkoavaruuden käyttöä* säätelevää sopimusta.⁴¹ Se on varsin laajasti kansainvälisen yhteisön omaksuma sopimus ja sen ala selvästi on koko yhteisön kannalta katsottuna hallinnoimisen tarpeessa. Lisäksi sillä voidaan katsoa olevan potentiaalisesti ristiriitoja luova rooli säätelemättömänä. Toisen tyyppinen hallintajärjestelmä on *merien käyttöä hallinnoiva sopimus*, joka on vielä neuvotteluvaiheessa. Sitä on muotoiltu vuosia kestäneessä neuvottelujärjestelmässä, jonka tavoitteena on ollut osaltaan korvata olemassaoleva säännöstö mutta osaltaan ottaa hallinnan piiriin tykkeneään uusia alueita meristä.⁴² Kolmantena yleishallintajärjestelmänä voitaisiin pitää ns. *Commons*-hallintajärjestelmää, joka säätelisi kaikille maapallon asukkaille yhteisiä hyödykkeitä (puhdas ilma, vesi) tai mahdollisesti tiettyjä luonnonvaroja. Tämän tyyppistä hallintajärjestelmää ei ole olemassa eikä sen luominen nyt näytä lyhyellä aikavälillä kovin todennäköiseltä.

Tyyppiä 2 olevat asiakokonaisuusperusteiset hallintajärjestelmät ovat siis maailmanlaajuisia sovellutusalaan mutta kattavat vain yhden asiakokonaisuuden, joka sinällään saattaa olla laaja ja monitahoinen. Yksiulotteisina niiden voitaisiin ajatella syntyneen globaalisen funktionalismin periaatteiden mukaan vaikkakin olemassaolevien hallintajärjestelmien tarkastelun perusteella niiden taustalla on nähtävissä enemmänkin kansainvälisten ongelmien hallinnan tarpeellisuus. Tähän järjestelmätyyppiin sijoittuvat tapaukset ovat kansainväliselle yhteisölle uusia ja ongelmallisia. Niiden kattamiseen eivät myöskään kansalliset lait yksistään riitä, vaan ne edellyttävät kansainvälisesti sovitettavien normien olemassaoloa. Niiden syntymisen taustalla ovat siis konkreettisenä ilmennyt tarve säännellä asiakokonaisuuksia, jotka ovat nykyisten hallintajärjestelmien ulkopuolella.

Asiakokonaisuusperusteisistä hallintajärjestelmistä voidaan ottaa kolme esimerkkiä. Vanhin ja ehkä tiukimmin säännelty on ydinaseiden leviämistä estävä hallintajärjestelmä eli ns. *NPT-sopimus*. Sen tarve perustuu asetekniseen kehitykseen ja sen sääntelyn välttämättömyyteen ja sen syntymisen edellytyksenä on nähty säätelemättömän tilanteen aikaansaama suuri uhka koko kansainväliselle järjestykselle.⁴³ NPT-sopimus on hallintajärjestelmänä kiintoisa myös siitä syystä, että se sekä asettaa rajoituksia siihen osallistuville että velvoittaa heitä uusiin toimenpiteisiin. Toisin sanoen, se kieltää valtioita tekemästä jotain (hankkimasta ja levittämästä ydinaseita) samalla kun se velvoittaa ne tekemään jotain (ydinasevaltoja aseriisuntaan).

NPT-sopimuksen lisäksi voidaan viitata kahteen tekeillä olevaan samansuuntaiseen hallintajärjestelmään. Nämä ovat *teknologian siirron käyttäytymiskoodi* ja *monikansallisten liikeyritysten toimintaa säätelevä koodi*. Molemmat kehitteillä olevat koodit edustavat tyyppiä, jossa juuri keskinäisriippuvuus

pakottaa valtiot etsiytymään sitovaan yhteistyöhön. Erityisesti maailmantaouden kehitys on sellainen keskinäisriippuvuuden ilmentymä, joka luonteensa puolesta on valtioiden keskinäisten suhteiden varaan rakentuvan toimintamallin mukaan ongelmallista ellei mahdotonta. Kyseessä on Youngin mainitsema tapaus, jossa valtiollisen toiminnan eräänä ja usein keskeisenä tavoitteena on säädellä valtioista riippumattomien toimijoiden aktiivisuutta. Esimerkiksi valtioiden välisin bilateraalisuhtein hallinnoituna asiakokonaisuuksien hallitseminen lienee jo laskennallisinkin perustein mahdotonta.

Tyyppiä 3 edustavat hallintajärjestelmät ovat aluekokonaisuuksiin perustuvia luonteeltaan. Niille on ominaista se, että ne ovat kattavuudeltaan moniulotteisia vaikkakin alueellisesti rajattuja. Ne eroavat tyyppiä 1 olevista järjestelmistä luonteensa ja ongelmatiikkansa puolesta vain siinä, että ne ovat alueellisesti rajattuja. Niistä esimerkkinä olkoon Etelämantereen käyttöä koskeva sopimus. Tämän sopimuksen tarkoituksena on enemmänkin estää tietyn alueen käyttö kuin luoda käytölle säännöt. Tämäkin perspektiivi kuitenkin on aluekokonaisuuksiin perustuvissa moniulotteisissa hallintajärjestelmissä. Mahdollisena esimerkkinä voitaisiin ajatella Itämeren suojelusopimuksen kehittävän tähän suuntaan. Tämä kehitys merkitsisi, että suojelusopimus ensin näkin kattaisi Itämeren käytön kokonaisuudessaan ja olisi toisaalta kollektiivisesti valvottu ja toimeenpantu.

Tyyppiä 4 olevat hallintajärjestelmät ovat ehkä tyypillisin hallintajärjestelmien muoto. Aluepohjaiset asiakokonaisuuksiin perustuvat järjestelmät on yleensä tarkoitettu ohjaamaan enemmänkin jo olemassaolevaa yhteistyötä kuin korjaamaan ilmenneitä yhteistyön puutteita. Ne ovat lähinnä uusfunktionaalisen teorian mukaista yhteistyötä. Tämä ilmenee jo esimerkkienkin avulla. Tunnetuin tähän ryhmään kuuluva ja hallintajärjestelmäksi ymmärrettävissä oleva instituutio on Euroopan yhteisö. Se on perustaltaan yksiulotteinen, yhteismarkkina-alue, joskin sen piirissä voidaan selvästi nähdä paineita siirtymisestä kohti tyyppiä 3 olevaa hallintajärjestelmää.⁴⁴

Tyypillisenä aluepohjaisena asiakokonaisuuksiin perustuvana hallintajärjestelmänä voitaneen pitää myös ns. Andien Liittoa, joka pyrkii yhteisiä sääntöjä luomalla ohjaamaan jäsenmaidensa talouden kehitystä. Siihen sisältyy myös suurella määrällä jäsenmaiden yhteistä sopeutumista kansainväliseen keskinäisriippuvuuteen eritoten investointien ja teknologian siirron sääntelyn muodossa.⁴⁵ Tämä esimerkki tuokin esille tyyppiä 4 olevien hallintajärjestelmien erään erityisen piirteen. Ne nimittäin sopeuttavat alueellisen keskinäisriippuvuuden järjestelmän myös globaaleihin keskinäisriippuvuuden järjestelmiin. Tähän suuntaan kasvaa painetta myös Euroopan yhteisössä sen kehittäessä ulkosuhteitaan.⁴⁶

Edellä suoritettu ylimalkainen asiakokonaisuuksien hallintajärjestelmien kartoitus avaa perspektiivejä moneen suuntaan kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa. Eniten sillä on relevanssia kehitettäessä keskinäisriippuvuuden teorioita konkreettiseen suuntaan, ts. kun pyritään soveltamaan keskinäisriippuvuuden malleja empirisiin kansainvälisiin ilmiöihin. Keskinäisriippuvuuden

mallithan ovat yleensä varsin yleisiä ja niillä on toistaiseksi tarkasteltu lähinnä tyyppiä 1 olevia hallintajärjestelmiä ja pohdittaessa esimerkiksi kansainvälisiä kehityskysymyksiä.

Toinen alue, johon hallintajärjestelmien tutkimus voinee tuoda lisää, on asiakokonaisuuksien tutkimus. Tältä alueelta lähti liikkeelle koko hallintajärjestelmien tutkimus ja siltä suunnalta edelleen saattaisi kuvitella ilmenevän etenemismahdollisuuksia. Kolmantena kokonaisuutena voitaisiin nostaa esiin regionalismin tutkimus. Esimerkiksi kysymys siirtymisestä aluepohjaisista asiakokonaisuuksiin perustuvista hallintajärjestelmistä aluekokonaisuuksiin perustuviin järjestelmiin voisi saada hallintajärjestelmien perspektiivistä uutta virikettä. Saattaisi olla pohtimisen arvoista etsiä hallintajärjestelmien suunnalta lisävalaistusta esimerkiksi spill over -ilmiön tarkentamiseen. Itse asiassa regimien muutoksesta on jo ilmestynyt muutamia tähän suuntaan viittaavia raportteja.⁴⁷

Hallintajärjestelmien tutkimukselle ei voine tulla tieteellisen läpimurron tapaista roolia kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa, mutta valikoivan kasaantumisen suuntaan sillä voitaneen ottaa askeleita. Ajattelutapana se on selvästikin väline, joka voi osoittaa mielenkiintoisia ja uusia näkökulmia eritoten kansainvälisen järjestelmän muutoksen tutkimuksen alueella. Usein toistettu kansainvälisen järjestelmän nopea muutos edellyttää hallinnallisen perspektiivin omaksumista myös tutkimuksessa; näkökulmalle on siis valmiina sosiaalinen tilaus.

Ekskurssi sykleihin

Eräänä ratkaisuna kansainvälisten suhteiden tutkimuksen ongelmiin on nähty myös turvautuminen ulkopuoliseen apuun. Tähän mahdollisuuteen viittaa myös Hakovirta omassa arvioinnissaan. Kun apua ulkopuolelta on viime vuosina etsitty, on mielenkiinto suuntautunut usein ns. maailmanjärjestelmä-analyysin suuntaan. Tähän puolestaan viittaa Raimo Väyrynen virkaanastujaisesityksessään. Maailmanjärjestelmä-analyysi onkin tullut 1970-luvun loppupuolella erityisesti ns. analistien vaikutuksen kautta.

Fernand Braudelin ajatusten vaikutuksesta syntynyt koulukunta on vaikuttanut kansainvälisen politiikan tutkimukseen erityisesti *Immanuel Wallersteinin*,⁴⁸ *Terence K. Hopkinsin*⁴⁹ ja eräiden muiden erityisesti amerikkalaisten tutkijoiden kautta. Eräänlaisena läpimurtona näiden ajatusten välittymisessä kansainvälisten suhteiden tutkimukseen voidaan pitää IPSA:n maailmankokousta Moskovassa 1979 ja myöhemmin *International Political Science Review'n* ensimmäisen numeron asialle omistamaa huomiota.⁵⁰

Mainitussa *International Political Science Review'n* teemanumerossa *Karl W. Deutsch* ottaa maailmanjärjestelmä-analyysin soveltamiselle lähtökohdaksi kansainvälisen järjestelmän läpikäymät suuret muutokset. Hän katsoo muutoksen ilmenevän kahdeksalla ulottuvuudella:⁵¹ väestönkasvu, sosiaalinen liik-

kuvuus, voiman eroavaisuuksissa tapahtuneet erojen kavenemiset, uuden tekniologian vaikutus, informaatioyhteiskuntien syntyminen, yhteiskunnallisten arvojen pluralistisuus, vähäinen tietoisuus näistä muutoksista sekä uusien henkisten voimavarojen kehittyminen, joiden avulla tiede kykenee periaatteellisesti hallitsemaan muutosta.

Kansainvälisen yhteisön kehityksen ongelmista Deutsch siirtyy tarkastelemaan niitä implikaatioita, joita nopea kehitys tuo tutkimukseen. Tutkimuksen kannalta perusongelmiksi hän näkee tällöin seuraavat asiakokonaisuudet:⁵² konfliktien ja niiden lopputulosten tutkimus, kehityksen ongelmien voimakkaampi esilläpito tutkimuksessa, sosiaalinen ja poliittinen arviointityö, jonka tarkoituksena on esittää arviointeja erilaisten ratkaisujen vaikutuksista eri maille ja ryhmille, poliittinen taloustiede, ajan merkityksen huomioiminen ja muistiorientoituneen kommunikaatioteorian kehittäminen.

Kansainvälisten suhteiden tutkijat näyttävät olevan ehkä eniten kiinnostuneita Immanuel Wallersteinin ajatusten soveltamisesta. Hänen mukaansa maailmanjärjestelmänalyysin keskeinen sisältö voidaan esittää seuraavalla tavalla:⁵³

Maaailmanjärjestelmään kuuluu yksi laajeneva ja ekspansiivinen talousjärjestelmä eli kapitalistinen maailmanjärjestelmä. Siihen kuuluu myös joukko laajenevia valtioita samalla kun valtioiden lukumäärä kasvaa. Maailmanjärjestelmää luonnehtii myös tietty työn ja pääoman suhde, joka eri aikakausina saa erilaisia muotoja ja yhteiskunnallisia seurausvaikutuksia, jotka ilmenevät myös valtioiden välisissä poliittisissa suhteissa. Tässä maailmanjärjestelmän rakenteellisessa kokonaisuudessa ja sen dynamiikan vauhdittamana tapahtuu yhteiskunnallinen kehitys, joka etenee vaiheittain seuraten taloudellisen rakenteen ja perustan kehityslinjoja. Yhteiskunnallisessa kehityksessä ilmenee myös keskeisenä yhden talousjärjestelmän ja usean valtion kehitysdynamiikan ristiriita. Näin syntyy syklinen kehityksen dynamiikka, kansainväliset järjestelmät ja niiden toimintaa määräävät suurvallat nousevat, kukoistavat ja laskevat.

Wallersteinin ajatukset näyttävät suuntaavan kansainvälisten suhteiden tutkimusta erityisesti kahtaalle. Toisaalta kiinnostus on herännyt poliittisen taloustieteen ajatusmallien soveltamiseen tutkimuksessa ja toisaalta juuri syklit ja syklinen kehitys vetävät puoleensa kansainvälisen politiikan tutkijoiden huomiota.

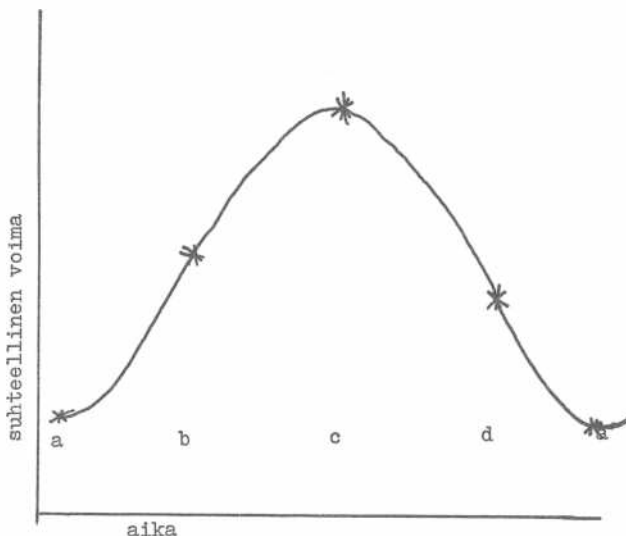
Maaailmanjärjestelmäajattelu näyttää osaltaan varsin hyvin vastaavan myös niitä tarpeita, joita edellä käsitelty keskinäisriippuvuuden tutkimus edellyttää. Huomion kiinnittäminen esimerkiksi poliittisen taloustieteen tutkimukseen on suoranaisesti seurausta aiemmin toteamastamme talouskysymysten suhteellisen merkityksen kasvusta kansainvälisissä suhteissa.

Syklinen tarkastelu puolestaan tuo kansainvälisten suhteiden tutkimukseen uudella tavalla sellaiset teemat kuin ajan vaikutus tai syklien ja niiden eri vaiheiden historiallisen vertailun, joka periaatteessa ainakin lisää tutkimuksen mahdollisuuksia oppia menneistä kansainvälisistä järjestelmistä. Maailmanjärjestelmänalyysi voi ymmärtääkseni yhdistää myös elementtejä niistä tee-

moista, joita aiemmin olen nostanut esille. Niinpä hallintajärjestelmien problematiikkaan voidaan yhdistää syklien tutkimus ja tarkastella yleisellä tasolla suurta kysymystä hallintajärjestelmien mahdollisuuksista syklisen kehityksen eri vaiheissa. Myös kysymys kansainvälisen järjestelmän oppimisesta voidaan asettaa maailmanjärjestelmänalyysin lähtökohdista ja tarkastella siitä käsin esimerkiksi realistisen koulukunnan valtateorioita ja valta-ilmiöitä yleensä kansainvälisissä suhteissa.

Syklisen ajattelun omaksumisella kansainvälisen järjestelmän tutkimukseen on myös tieteentutkimukseen liittyvä ulottuvuus. Uskoisin toisen maailmansodan jälkeisen kansainvälisten suhteiden tutkimuksen historian antavan perustetta väitteelleni, jonka mukaan tutkimuksen mielenkiinnon suuntautuminen ja teorioiden sisältö on kiinteästi yhteydessä maailmanjärjestelmän sykliin. Tätä ajatustani pyrin kuvaamaan seuraavalla *Charles F. Doranilta* ja *Wes Parsonsilta* lainaamalla syklillä.⁵⁴

Sykli on alunperin laadittu kuvaamaan valtion suhteellisen voiman ja ajan välistä suhdetta. Se voitaneen kuitenkin tässä yhteydessä katsoa myös erään maailmanjärjestelmän sykliksi. Tarkoitin tällöin toisen maailmansodan jälkeistä maailmanjärjestelmää, jonka alkukohtana on piste a (1945). Siinä kriittiset pisteet b, c, d ja a' kuvaavat vuosilukuja 1950, 1960, 1970 ja 1980. Voimme olettaa toisen maailmansodan jälkeisen, amerikkalaispainotteisen syklin kulkeneen suunnilleen arviota noudatellen.

Maailmanjärjestelmän dynaamisen kasvun vaihetta oli ajanjakso 1945—1960, jonka jälkeen maailmanjärjestelmän dynamiikassa tapahtui käänne laskuun. Sodan jälkeisen kapitalistisen maailmanjärjestelmän kriittinen lakipiste c ajoittuu siirtomaajärjestelmien hajoamiseen ja ns. kehityskysymyksen ilmaantumi-

seen kansainvälisiin suhteisiin. Myös kapitalistisen maailman keskusten keskinäissuhteet alkoivat tasoittua siten, että Yhdysvaltain ehdoton dominanssi päättyi ja EEC sekä Japani nousivat vähitellen sen rinnalle. 1970-luvulla saatettiin puhua kolmikantaisesta kansainvälisestä järjestelmästä. Kriittisessä kohdassa eli noin vuonna 1970 maailmanjärjestelmässä alkoi uusi kriisivaihe, joka ilmeni ensiksi valuuttajärjestelmän romahtamisena ja sittemmin Yhdysvaltain tappiona Vietnamissa. Siihen liittyy myös kehitysmaiden poliittisen painon voimistuminen, suoranainen voimasuhteiden muutos, joka ilmeni mm. UKTJ:n periaatteiden hyväksymisenä. Kriisiin liittyy olennaisesti myös ns. öljykriisi, joka suuressa määrin vei pohjaa pois halvan energian varaan rakennetulta kasvumallilta.

Jos nyt sovellamme hahmottamaani maailmanjärjestelmän kuvaukseen kansainvälisten suhteiden tutkimuksen kehityksen ja siinä ilmenneisiin painotuksiin, löydämme mielerkiintoisia yhtymäkohtia. Dynaamisen kasvun vaiheessa kansainvälisten suhteiden tutkimusta leimasi realistinen koulukunta perusmuodossaan, joka uskoi voimaan ja voiman käytön primaariseen merkitykseen kansainvälisissä suhteissa. Kun maailmanjärjestelmän kehitys saavutti lakipisteensä vuoden 1960 paikkeilla, oli kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa vallalla systeemiteoria, joka tarkasteli erityisesti tasapainomalleja. *Kaplanin* mallit lienevät tästä paras esimerkki. Maailmanjärjestelmän sykliin sovellettuna kyse oli tasapainotilan hallitsemisesta kansainvälisen politiikan tutkimuksen ja teorianmuodostuksen avulla.

1970-luvun kriisivaihe toi kansainvälisten suhteiden tutkimukseen keskinäisriippuvuuden teorial ja käsitteet. Niillä voidaan nähdä olevan huomattava rooli kansainvälisen järjestelmän eli maailmanjärjestelmän kehittämisessä suuntaan, jossa kaikkien osapuolten edut voitaisiin sovittaa yhteen, seikka, jota maailmanjärjestelmän dynaamisen kasvun vaiheessa ei tarvinnut ottaa tutkimuksessa huomioon. 1970-luvun kriisissä tulivat tutkimukseen myös ns. maailmanmallit, joiden rooliksi voidaan paljolti nähdä keskinäisriippuvuuden olemassaolon todistaminen ja niiden sisältämän varoittavan ajatuksen todistaminen.

1980-luvun alun tutkimuskeskustelu näyttää jälleen olevan yhteydessä maailmanjärjestelmän kriisiin. Voimakas painotus hallintajärjestelmiin eli regimeihin samoin kuin realismin piirissä tapahtuva perusoppien uudelleenarviointi viittaavat siihen suuntaan. Jos teesini sodanjälkeisen maailmanjärjestelmän kehityksestä pitää paikkansa ja jos tutkimuksella on sen eri kehitysvaiheissa kuvatun kaltainen rooli, niin silloin kansainvälisen politiikan tutkimuksella näyttäisi 1980-luvun alkuvuosina olevan sääntelyyn ja kriisin hallintaan liittyvä rooli. Aiemmin kuvaamani hallintajärjestelmien lisäksi tutkimukseen on jälleen tullut entistä voimakkaammin mm. konfliktien sääntelyyn liittyvä teoreettinen keskustelu.

Edellä luonnehtimani maailmanjärjestelmän syklisen kehityksen ja kansainvälisen politiikan tutkimuksen välinen suhde on tässä esityksessä vielä hahmottumisvaiheessaan eikä sitä ole empiirisesti tässä perusteltu. Se on enem-

mänkin visio, mutta se voi osoittaa lähivuosien kansainvälisten suhteiden tutkimukselle pääsuunnaksi syklien hallinnan, jossa instituutiot ja hallitsemistavat ovat nousseet keskeiseen asemaan.

VIITTEET

- 1 Harto Hakovirta, Kansainvälisen politiikan teorian kasvusta. *Politiikka*, vol. XXII, 1980, no. 2, s. 81.
- 2 *Ibid.*, s. 82.
- 3 *Ibid.*, s. 83.
- 4 *Ibid.*, ss. 83—84.
- 5 *Ibid.*, s. 84.
- 6 Harto Hakovirta, *Johdatus kansainväliseen politiikkaan*. Jyväskylä, 1981, ss. 14—23.
- 7 Esitelmä on julkaistu *Politiikka*-lehdessä no 1, 1981, ss. 74—80, johon viittaukset liittyvät tässä artikkelissa.
- 8 Raimo Väyrynen, Teoria ja käytäntö kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa. *Politiikka*, vol. XXIII, no. 1, 1981, s. 74. Samaa ajatusta hän on esitellyt myös julkaisussa Esko Antola—Unto Vesa—Raimo Väyrynen, *Kansainvälinen politiikka: tutkimus ja käytäntö*. Porvoo, 1981, ss. 11—12.
- 9 Väyrynen, *ma.*, s. 75.
- 10 *Ibid.*, s. 76.
- 11 *Ibid.*, s. 78.
- 12 *Ibid.*, s. 78.
- 13 Klaus Knorr, *The Power of Nations, The Political Economy of International Relations*. New York, 1975, s. 6.
- 14 Gunnar Sjöstedt, *Power Base: The Long Road from Definition to Measurement*. Teoksessa Kjell Goldman—Gunnar Sjöstedt (eds.): *Power, Capabilities, Interdependence. Problems in the Study of International Influence*. London, 1979, ss. 44—45.
- 15 David A. Baldwin, *Power Analysis and World Politics: New Trends versus Old Tendencies*. *World Politics*, 1979, s. 163.
- 16 Edward A. Kolodziej, *New Assumption to Guide the Use and Control of Military Force*. *Policy Studies Journal*, vol. 8, 1979, ss. 21—23.
- 17 *Ibid.*, ss. 18—19.
- 18 Robert O. Keohane—Joseph S. Nye, *Power and Interdependence*. Boston, 1977, ss. 24—25.
- 19 *Ibid.*, ss. 23—24.
- 20 J. Martin Rochester, *The Paradigm Debate in International Relations and its Implications for Foreign Policy Making: Toward a Redefinition of the »National Interest«*. *Western Political Quarterly*, vol. 31, 1978, ss. 48—58.
- 21 *Ibid.*, s. 50.
- 22 *Ibid.*, ss. 57—58.
- 23 Ks. esim. Raimo Lintonen — Matti Niemi, *Hallinnon kansainvälistyminen: Aineistoa ja näkökohtia ministeriöiden alaisten virastojen ja laitosten kansainvälisistä suhteista*. *Helsingin Yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen julkaisuja*, Sarja A N. 52/1979.
- 24 Tästä asiasta ovat keskustelua käyneet Keijo Korhonen ja Osmo Apunen. Ks. esim. Keijo Korhonen, *Uusrealistin uskontunnustus*. *Kanava*, 6/1980 ja Osmo Apunen, *Uusrealismi politiikan teoriana*. *Sosialistinen politiikka*, 4/1980.

25 Tämän argumentin olen esittänyt julkaisussa Esko Antola, Kansainvälisen järjestelmän muutoksen tutkimus maailmanjärjestelmäanalyysin puitteissa: havaintoja 1970-luvun kehityksestä ja Suomen sopeutumisesta muutokseen. Julkaisussa Suomi kansainvälisissä kriiseissä, toim. Kari Immonen. *Historian perintö* 7. Turku, 1981, ss. 143—148.

26 Wolfram F. Hanrieder, Dissolving International Politics: Reflections on the Nation-States. *American Political Science Review*, vol. 72 (4), 1978, ss. 1277—1278.

27 *Ibid.*, ss. 1278—1279.

28 *Ibid.*, s. 1281.

29 Euroopan yhteisön poliittista kehitystä olen käsitellyt mm. seuraavissa julkaisuissa: Esko Antola, Länsi-Euroopan yhdentymisen suuntaukset. *Ulkopolitiikka* 3/1980, ss. 49—61 ja Esko Antola, Toisen sukupolven integraatio: Suomi ja Länsi-Eurooppa 1980-luvulla. *Ulkopolitiikka* 3/1981, erityisesti ss. 31—32.

30 Interdependenssin tulkinnoista ja koulukunnista ks. esim. Helena Rytövuori, Interdependenssi kansainvälistä järjestelmää kuvaavana käsitteenä: sisältömerkitykset ja niiden syntytausta. *Tampereen yliopisto, Poliitikan tutkimuksen laitos, Tutkielmia* no 16/1979 ja Raimo Väyrynen, Interdependence vs. Self-Reliance: Two Approaches to International Economic Relations. *Tampere Peace Research Institute, Research Reports*, no. 16/1978.

31 Funktionalismin perinteestä ks. esim. Ernst B. Haas, *Beyond the Nation-State*, Stanford, 1964, erityisesti sivut 3—85 ja A. J. R. Groom and Paul Taylor (eds.), *Functionalism: Theory and Practise in International Relations*. London, 1975.

32 P. Dale Dean Jr. and John A. Vasquez, From Power Politics to Issue Politics: Bipolarity and Multipolarity in Light of a New Paradigm. *Western Political Quarterly*, vol. 29, 1979, ss. 7—28.

33 *Ibid.*, ss. 18—19.

34 Charles Pentland, Building Global Institutions. Teoksessa (eds.): Gavin Boyd — Charles Pentland, *Issues in Global Politics*. New York, 1981, ss. 329—330.

35 *Ibid.*, s. 330.

36 Oran Young, International Regimes: Problems of Concept Formation. *World Politics*, 1980, ss. 332—333.

37 Ernst B. Haas, Why Collaborate? Issue-Linkage and International Regimes. *World Politics*, 1980, s. 358.

38 *Ibid.*, s. 397.

39 *Ibid.*, ss. 400—402.

40 Asetelmaa ja koko ajatusta koskevista kommentteista ja ehdotuksista kiitän erityisesti YK Helena Rytövuorta ja professori Raimo Väyrystä.

41 Yleissopimus valtioiden toimintaa johtavista periaatteista niiden tutkiessa ja käyttäessä ulkoavaruutta (allekirjoitettu 27.1.1967) SopS 57/67. Siihen oli liittynyt vuoden 1980 lopussa 82 valtiota.

42 Merten hallintajärjestelmän kehityksestä ks. Helena Rytövuori, Merten muuttuva hallintajärjestelmä. Intressikonfliktit ja kokonaisratkaisun muotoutuminen YK:n kolmannessa merioikeuskonferenssissa. *Tampereen yliopisto, Poliitikantutkimuksen laitos, Tutkimuksia* no. 49/1979.

43 Ydinaseiden hallintajärjestelmistä ks. David C. Gompert et al, *Nuclear Weapons and World Politics*. New York, 1977.

44 Ks. esim. Chita Ionescu (ed.), *European Alternatives. An Inquiry into the Policies of the European Community*. Alphen aan den Rijn, 1979.

45 Ks. esim. Lynn Mytelka, Technological Dependence in the Andean Group. *International Organization*, vol. 32, n. 1, 1978, ss. 101—139.

46 Ks. Esko Antola, Euroopan yhteisön ulkosuhteiden järjestelmä ja sen kehitys

vv. 1958—1979. *Turun yliopiston, Poliitiikan tutkimuksen ja sosiologian laitos, Valtio-opillisia tutkimuksia* no. 40, 1981.

⁴⁷ Esim. Stephen O. Krasner, Transforming International Regimes. *International Studies Quarterly*, vol. 25, 1981, ss. 119—148. Myös aiemmin mainittu Keohanen ja Nyen teos sisältää paljon keskustelua regiimien muuttumisesta.

⁴⁸ Immanuel Wallerstein, *The Capitalist World-Economy*. Cambridge, 1979.

⁴⁹ Esim. Terence K Hopkins, The Study of the Capitalist World-Economy: Some Introductory Consideration. Teoksessa Walter Goldfrank (ed.): *The World System of Capitalism: Past and Present*, vol. 2, Beverly Hills, 1979, ss. 21—52.

⁵⁰ *International Political Science Review*, vol. I, no. 1. 1980.

⁵¹ Karl W. Deutsch, Political Research in the Changing World System. *International Political Science Review*, vol. 1, no 1 1980, ss. 23—25.

⁵² *Ibid.*, ss. 27—28.

⁵³ Wallerstein, *op. cit.*, ss. 269—282.

⁵⁴ Charles F. Doran — Wes Parsons, War and the Cycle of Relative Power. *The American Political Science Review*, vol. 74, 1980, ss. 947—965. Olen tässä käyttänyt heidän sykliänsä vain esimerkinomaisesti ja soveltanut sitä tavalla, joka ei ehkä tee oikeutta kirjoittajille. Esitän tässä yhteydessä kiitokset VTL Jyrki Käköselle ja VTK Heli Pelkoselle, joiden kanssa olen tästä sovellutuksestani keskustellut ja saanut kommentteja.